
PREVENTIVE „NON-EXISTENT ANIMAL" DRAWING FOR THE STUDY OF AGGRESSION IN CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE BY DECIMATING THE SYMPTOMS ACCOMPANYING „COGNITIVE DISMODERATE INTERCOURSE”**Vesela Ivanova Bozhkova**

South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, vesela_bojkova@abv.bg

Abstract: The studied students are from the fourth grade, the town of Kyustendil. The drawing of the "Non-existent animal" aims to prevent the essence of the problem of working at the level of primary prevention of aggression in children of primary school age. The following criteria are distinguished in order to analyze the symptom of the "non-existent animals" depicted by children: the preventive symbolic meaning of the depicted objects; preventative importance of colors; degree of aggression; the presence of decorative details. The preventative approach in the drawing is based on the stage in which children painting the non-existent animal, drawing themselves in situations of social communication. When children accumulate in their minds subjective, emotional estimates of their intercourse with their peers, they as a result of cognitive psychological stress sharpen their feelings of being suppressed. Students begin to experience inwardly negative feelings, as a result of which they push these experiences unconsciously and at a conflict moment of perturbation from the external environment with which they communicate, these emotions of emotion in the children are unleashed. At such times, children with lower self-control outweigh the aggressive manifestation of a calm reaction that avoids the aggressive outburst. There are situations where the propensity of children to irritable behavior leads to behavioral deficits in my forms of communication with others. When there is an unfavorable relationship between children, they start distancing and non-acceptance of the other's point of view, and then begin to feel lonely as a factor in „cognitive dismoderate intercourse". Incomplete interactions between children help to ignore the essential moments of communication between children; in practice, incorrect feedback is broken in the course of cognitive processes in communication. There is a distance, not a clarification of the relationship. A small percentage of children start sharing their emotions even with their loved ones. In practice, children do not clarify their positions and relationships with peers and those with whom they have problematic interactions. In this way, children reconstruct in their minds subjective assumptions about the actual irritants leading to aggressive manifestations. Children begin to get angry at themselves and the people they communicate with on every occasion, even with the most common remark. These children are predominantly irritable, especially among the students, which contributes to the escalation of their aggressive behavior. Children do not realize what behavior they actually have and how it affects the people they communicate with. They lack the proactive behavioral standard. Subsequently, there is an imbalance between perceptual views of children and their classmates about attitudes related to problematic issues. In practice, there is an incorrect refraction of the feedback in the process of communication between children, and the focus on their own perceptual attitudes comes to the fore. Emphasizing on one's own views and neglecting the corrective preventive attitude of adult authority on the problematic situation only reinforces the process of „cognitive dismoderate intercourse", among children.

Keywords: prerequisites for „cognitive dismoderate intercourse”; an imbalance between the perceptual views of children and their classmates. (The research is in the field of socio-pedagogical sciences)

ПРЕВАНТИВНА РИСУНКА НА „НЕСЪЩЕСТВУВАЩОТО ЖИВОТНО” ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРОЯВИТЕ НА АГРЕСИЯТА ПРИ ДЕЦАТА ОТ НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ ЧРЕЗ ОТДИФЕРЕНЦИРАНЕТО НА СИМПТОМИТЕ СЪПЪТСТВАЩИ „КОГНИТИВНО ДИСМОДЕРАЦИОННОТО ОБЩУВАНЕ”**Весела Иванова Божкова**

Югозападен университет "Неофит Рилски", гр. Благоевград, vesela_bojkova@abv.bg

Резюме: Изследваните ученици са от IV а клас, град Кюстендил. Рисунката на „Несъществуващо животно” превантивно цели да се отдиференцира същината на проблема, по който да се работи на ниво първична превенция на агресията при децата от начална училищна възраст. Разграничени са следните критерии по които да се анализира симптоматиката на изобразените от децата „несъществуващи животни”: превантивно символно значение на изобразените обекти; превантивно значение на цветовете; степен на агресивност; наличие на украсяващи детайли. Превантивният подход в рисунката се базира на епапът в които децата рисувайки несъществуващото животно, рисуват себе си в ситуации от социалното

си общуване. Когато децата натрупат в съзнанието си субективни, емоционални предценки за пропуските във взаимоотношенията с връстниците си, те в резултат на когнитивен психологичен стрес заточват да се чувстват подтиснати. Учениците започват да изживяват вътрешно негативни чувства в резултат на което, те изтласкват тези преживявания подсъзнателно и в конфликтен момент на провукация от външната среда с която общуват, тези притапени емоции у децата се отрищват. В такива моменти, при деца с по-нисък самоконтрол надделява агресивната проява над спокойната реакция, която да избегне агресивният изблик. Има ситуации в които склонността на децата към раздразнително поведение, поражда поведенчески дефицити при формите ми на общуване с околните. Когато са налице неблагоприятни взаимоотношения между децата, те започват дистанцирането и неприемането гледната точка на другия, в последствие започват да се чувстват самота съпътстваща, като фактор „**когнитивното дисмодерационно общуване**”. Непълноценните интеракции между децата, спомагат за игнорирането на съществените моменти от комуникацията между децата, на практика се получава неправилно пречупване на обратната връзка при протичането на когнитивните процеси в общуването. Получава се дистанция, а не изясняване на отношенията. Малък процент от децата започват да споделят емоциите си дори с по-близките си хора. На практика децата не изясняват позициите и взаимоотношенията си с връстниците и лицата с които имат проблемни интеракции. По този начин децата реконструират в съзнанието си субективни предположения за реалните дразнители водещи до агресивни прояви. Децата започват да се ядосват на себе си и хората с които общуват по всякакъв повод, дори и при най-обикновена забележка. При тези деца се наблюдава преобладаващ фактор на раздразненост, именно при изследваните ученици, това допринася за ескалирането на агресивното им поведение. Децата не осъзнават, какво поведение всъщност имат и как влияе, то на хората с които общуват. При тях липсва проактивният еталон на поведение. В последствие се получава и дисбаланс между перцептивните възгледи на децата и техните съученици, относно нагласи свързани с проблематични въпроси. На практика се получава неправилно пречупване на обратната връзка в процеса на комуникация между децата и на преден план излиза фокусът върху собствените перцептивни нагласи. Акцентирането върху собствените възгледи и пренебрегването на корективното превантивно отношение на възрастен авторитет, относно проблематичната ситуация, само засилва процеса на „**когнитивното дисмодерационно общуване**” при децата.

Ключови думи: предпоставки за „когнитивно дисмодерационното общуване”; дисбаланс между перцептивните възгледи на децата и техните съученици. (Изследването е в областта на социално-педагогическите науки)

УВОД

Превантивна работа на базата на рисувателна техника с експериментална група деца за анализиране на когнитивните комуникативните проблеми в общуването, подтикващи към агресивни изблици учениците. (гр. Кюстендил, Шесто основно училище „Паисий Хилендарски”).

ОСНОВНА ЧАСТ

Анализ на резултатите от превантивната работа с рисунка на децата от начална училищна възраст

Критерий	Рисунка „Несъществуващото животно” за изследване на агресията (за ученици IV а клас експериментална група, гр. Кюстендил)		
	Показатели	% по показател и	% по критерии
1. превантивно символно значение на изображените обекти	1.1.положение на рисунката на листта, относно разположението на изображението;	34,88%	34,5%
	1.2.аналитично тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост.	35%	
2. превантивно значение на цветовете	2.1.изявяване на неизказани емоции;	30%	40%
	2.2.поведенчески наклонности и енергиен заряд при децата.	50%	
3. степен на агресивност	3.1.наличие на нокти,зъби, клон, човка и прочие;	45%	39,58%
	3.2.контури на фигурата.	34,17%	
4. наличие на украсяващи детайли	4.1.допълнителни части и елементи към рисунката;	18,5%	26,19%
	4.2.характеристика на рисунката.	34%	

По първи критерий (**превантивно символно значение на изобразените обекти**) – превантивно се включват индикатори от детската рисунка, които дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за начинът по които се чувстват и общуват децата т.е. социални проблемни аспекти и пр.

По първи показател към критерият (**положение на рисунката на листта, относно разположението на изображението**) – 25% от изследваните ученици разполагат изображението на своето несъществуващо животно към лявата част на рисунката, именно това ситуиране на рисунката върху листа, показва как детето се вписва в обкръжението си. В конкретните случаи изобразените обекти от децата показват, наличието на проблеми при социалните интеракции на децата с най-близкото им обкръжение (виж фигура 1). Лявата половина на листта показва значението на миналото настоящето, тази част е интровертна и показва вътрешният свят на детето т.е. привързаността към дома, майката, спомените, предците, миналото. В спомените на децата, посредством изображението на несъществуващото животно се открояват стресиращи за децата моменти от минало опит, които ги карат да мислят по **когнитивно дисмодерационен начин**, именно обвинявайки обкръжението за тези проблематични моменти, създали у децата чувство на гняв, в последствие те искат да отстранят обекта, предизвикващ у тях дискомфортни чувства, защото на практика на децата не се представя проактивният модел на поведение в такива ситуации. От една страна възрастните не комуникират ползотворно с децата, от друга самите деца не споделят чувствата и емоциите си с възрастните или когато ги споделят не биват разбрани правилно. Изобразените несъществуващи животни в дясната част на листта са разнообразни, като само 15% от тях наподобяват фигура на човешко същество, което на свой ред може от една страна да се тълкува, като емоционална незрялост, от друга страна алегорично, както в приказките индикиране за начинът по който се чувства детето. От проучените деца 34,30% които са ситуирали рисунката си в дясната част на листта, именно тази част се свързва се с бащата, рационалното и прагматичното, когато в дясно е празно, това е знак за несигурност и страх т.е. този процент от децата се чувстват сигурни и защитени в ежедневието си живот. От изследваните ученици 50% разполагат своята композиция в центъра на листта, което на свой ред е индикация за деца в норма, които имат желание за работа и игри. Докато 60% от децата са разположили своите рисунки в долната част на листта т.е. позиционирането на изображението в долната част е присъщо на плахи несигурни деца, беззащитни в социум и с ниско самочувствие. Разположението на рисунката в горната част на листта са реализирали 25% от децата, което е индикатор за висока самооценка, недоволство от своето положение, склонност към агресия.



Фигура 1

По втори показател към критерият (**аналитично тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост**) – 20% от децата използват фигура на кръг полу запълнен, това символизира изразена тенденция към затвореност, скритост на вътрешният свят и липса на нагласи за даване на сведения за себе си на околните от една страна, а от друга в някои рисунки в фигурата изградена от кръг има описателни характеристики на несъществуващото животно. От децата 20% изобразяват допълнителни фигури към основната – несъществуващото животно. Това показва желанието на децата да споделят допълнителна допълнителна информация относно моментите им на социално общуване, както и аспекти от него, които са ключови. В конкретните случаи допълнителните фигури са: автомат и пистолет показващи нагласи за решаване на конфликти по дисхармоничен начин от една страна, от друга страна това може да е в последствие от когнитивно дисмодерационното общуване



Фигура 3

По трети критерий (**степен на агресивност**) – превантивно се тълкуват индикатори от детската рисунка, който дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за начинът по които се реализират интеракциите между децата, тяхното ниво и рефлексия във взаимоотношенията, съпътстващи дискомфорт и агресия.

По първи показател към критерият (**наличие на нокти, зъби, клон, човка и пр.**) при 50% от учениците в изображението на несъществуващото животно присъстват остри зъби и остри носове, големи пръсти т.е. символи на агресивни предразположения. Големи очи рисуват 35% от децата, което показват и насочват към страховете на детето. Малки очи при изображението нарисунката се откриват в 50% от децата, което сигнализира за способност за наблюдателност и аналитичност, именно на сой ред това показва наличието на когнитивно дисмодерационно общуване при децата, те анализират ситуацията, но декодират неправилно когнитивните сигнали в процеса на общуване и затова и същият процент симптоми за агресивни предразположения. За рисунките са характерни малки очи, но и много допълнителни фигури и елементи сигнализиращи наличието на агресия.

По втори показател към критерият (**контури на фигурата**) – 70% от децата при изображението на несъществуващото животно използват изострени, наксани линии, което е индикатор за повишена мнителност, отбранително поведение, затруднения в общуването, нерешителност. Наличие на опасност и затруднения, подозрителност се наблюдава при 25% от децата които използват удвоени линии в рисунките си. При 45% от децата се наблюдават странични контури, това е показателно за недиференциране на опасността и готовност към самозащита на всяка цена и в различни ситуации. Хоризонтални линии се наблюдават при 10% от децата, което е индикатор за копнеж за повече внимание и желание за освобождаване от обременяващи обстоятелства. Затъмнени линии има при 20% от децата, което символ за търсене на варианти за защита или замаскиране на реално случващото се (виж фигура 4). Символно образуване на ъгли при образуването на контурите във фигурата има при 35% от децата, което показва наличие на опасност от агресивно поведение при децата.



Фигура 4

По четвърти критерий (**наличие на украсяващи детайли**) – превантивно се тълкуват индикатори от детската рисунка, който дават сведения при разчитането на посланията от рисунките за акцентите на децата в общуването им с другите. По първи показател към критерият (**допълнителни части и елементи към рисунката**) при 50% от децата се наблюдават украсяващи детайли върху рисунките им и то върху самото несъществуващо животно. Опашки се наблюдават при 20% от детските рисунки, това изразява отношение към собствените действия, решения към своите вербални продукти т.е. разположение на опашката на дясно има три 10% от децата, това показва отношение към своите действия и поведение пр 10% опашката е наляво, което значи отношение към своите мисли и решения. Опашка с насоченост на горе има при 10% от децата, което показва увереност, положителност,

бодрост. Опашка насочена надолу има при 10% от децата, което показва недоволство от себе си, съмнение в собствената правота, съжаление за стореното, казаното, разкаяние. Наличие на крила има при 15% от изображенията на детските рисунки, това е показателно за чувство на вътрешна свобода, енергичност от една страна от друга решителност за промяна на ситуацията, пораждаща дефицити в общуването. Усетът за пространствено освобождение, чрез крилата, може да бъде индикатор за търсенето на варианти за разрешаване на конфликти, чрез собствени нагласи те могат да бъдат, както положителни, така и отрицателни. Големи уши има при 30% от децките рисунки, това е показателно, че децата са свикнали да ги критикуват. Малки уши при 15% от детските рисунки, това е показателно, че децата не чуват забележките и те дори не чуват критиката. Може да е в следствие, че не намират критиката за вабна или, че не я разбират правилно и я парират, като самозащитна реакция. Украсяващи детайли, като значки на цветя, марки или други символи има при 15% от децата, това е показателно за маниерност, демонстративност, себелюбие, показност в общуването.

По втори показател към критерият (характеристика на рисунката) бщото за 100% от рисунките е несаразмерността на частите към цялото, непропорционалността в съотношението между частите на несъществуващото животно и ако приемем, че детето рисувайки това животно вижда себе си или социални акценти от взаимоотношенията си с другите, този символен знак в рисунките се явява показателен за когнитивно дисмодерационното общуване т.е. децата не анализират цялостно аспектите от взаимоотношенията помежду си. При задаването на въпросът към децата: „Как се чувства несъществуващото животно?“ 30% от децата посочват, моето животно се чувства объркано, нервно, щастливо,но защото е убило, тъжно поради притеснения, уплашено, болно; тормозят го и яде хора и пр. Добре се чувства несъществуващото животно при 55% от децата – моето животно се чувства добре, защото сие боядисало косата; чувства се добре защото има много пари; чувства се добре, защото е полетяло за пръв път; щастливо, защо има шестица; весело, защото има с кого да споделя, работи, които преживява и пр. Именно когнитивно дисмодерационното общуване е в следствие от недоизказани емоции, неразбиране гледната точка на другия, липсва реална сензитивност в интеракциите с другите, поради различни причини, егоцентризъм, подценяване на себе си т.е. и положителни и отрицателни характеристики на личността, които небалансирани по-отношение на проявление пораждат дефицити в общуването, когнитивни пропуски. При 15% от рисунките изображенията са на хищници, това значи най-общо безпомощност, подтиснатост на чувствата относно авторитетите с които общуват децата. Една част от жищниците са митични същества, чудовища, което е сигнал за вътрешната борба на детето, причинена от емоционални обременявания, опит за осмисляне и намиране на рационални обяснения за страховете от непознатото. Лисица рисуват 5% от децата, което е индикатор за факта, че детето чувства някой от близкото си обкржение за лукав, лицемерен, нагаждащ се и детското съзнание, няма доверие към такива хора. Име на своето животно не слагат 10% от децата от една страна това, може да показва липса на желание за разкриване същността на себе си и проблематичните моменти от липсата на социални умения от друга ниска самооценка и пр. Рационално наименование на рисунката се наблюдава при 20% от децата – Аира, Рои, Джентълмен, Ванта, Ганка и пр. Символно се тълкува, като знак за адекватност на поведението. С книжно словообразуване 35% от децата – Крокоят, Аминков, Технолиза, Ришатамен, С Кроко Ят и пр. Това е индикатор за конкретна нагласа при ориентация или адаптация, демонстративност насочена преди всичко към собствения разум, ерудиция, знания и пр. Наименования на повърхностно смислово значение с удължени названия се наблюдават в рисунките на 35% от децата – Шматкузавър, Саробренда, Перкомулаторпелен, Човекоовенеперудопчелнолисича, Штрубадудел, Деналехсветлека, Хадулникоснайперов. Това е определящ индикатор за лекомислено отношение към околните, неумение да се отчита сигнал за опасност, наличие на агресивни критерии, превес на естетическите елементи над рационалните. Наименованията на несъществуващото животно от такъв тип са показателни за аспекти на когнитивно дисмодерационното общуване при децата т.е. по отношение на когнитивно смисловите връзки при словообразуването и смисъла на имената от една страна, от друга, наименованието може да има смисъл за самото дете, но с объркани емоционални сигнали, относно декодирането на информацията, която анализира детето, поставило такова име на своето несъществуващо животно. От друга страна може да е знак за по-развито въображение на детето и много недоизказани емоции, това би могло да стимулира когнитивно дисмодерационното поведение при децата. Именно недоизказаните мисли, могат да доведът до погрешни проекции за извличане на същественото от взаимоотношенията и това да стимулира защитна реакция при децата, която да прерасне в агресивни прояви. В превантивен аспект, възрастните авторитети, възпитаващи децата е важно да насочват децата към отговора на въпроса: Как се чувствам аз, за да реагирам по определен начин? Превантивно е необходимо и да се търси обратната връзка, как се чувства опонента ми, за да предприеме съответните действия и да реагира по начинът по който реагира, именно на основата на търсенето на причинно следствената връзка отвътре навън и отвън навътре. Осмислянето на ситуацията, може да бъде първата стъпка към превенцията. Въпросът е в кой аспект от

съзнанието на човека, когницията, образува дисмодерационна връзка с аналитичната памет, повлияна от проекциите на миналият опит?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По първи критерий - **превантивно символно значение на изобразените обекти**, при 34,5% от изследваните детски рисунки посланията от рисунките за начинът по които се чувстват и общуват децата т.е. социални проблемни аспекти и пр. Тук се откриха, като значими превантивни фактори, децата да бъдат стимулирани да изявяват себе си по творчески начин, за да могат да усетят ценностното във взаимоотношенията си с околните. Необходимо е да бъдат развивани тяхните социални умения в аспекта на когнитивно и емоционално облагородяване. Превантивно символно значение на изобразените обекти, отдиференцира, че при 34,88% от учениците, **положение на рисунката на листта, относно разположението на изображението**; индикира за наличието при децата на чувство на несигурност, както в семейните взаимоотношения, така и в тези извън семейството – приятели, връсници и пр. Относно символно значение на изобразените обекти в детските рисунки, **аналитично тълкуване, посредством наличието на фигури, форми върху изобразителната плоскост**, обозначи при 35% от децата в начална училищна възраст аспекти на проблематични моменти в социалните им интеракции, в следствие от **когнитивно дисмодерационното общуване** при децата, именно неправилното разчитане на поведенчески сигнали.

По втори критерий - превантивно значение на цветовете, при 40% у децата, превантивно се откриха социалните интеракции и нагласи индикиращи разнообразен емоционален свят. При 30% от учениците се откри **изявяване на неизказани емоции**, чрез цветовото нюансиране на изображенията. Превантивното значение на социалните интеракции и нагласи се откри, чрез наборът от тълкуването на индикаторите от рисунката обозначаващи **поведенческите наклонности и енергиен заряд при децата**, като у 50% от тях се наблюдава наличие на положителна нагласа към хората с които общуват, именно учениците не са настроени антихуманно един към друг, техните проблеми се появяват в процеса на общуване, когато когницията си в ролята на катализатор, регулиращ поведението им бъде неправилно декодирана. **По трети критерий - степен на агресивност**, при 39,58% от децата се установи наличие на агресивност, рефлексивно, чрез **наличието на нокти, зъби, клюн, човка и прочие** у 45% от детските рисунки от една страна и от друга наличието на символно индикиращи **контури на фигурата**, за наличието на агресия при 34,17% от изследваните ученици от начална училищна възраст.

По четвърти критерий - **наличие на украсяващи детайли**, при 26,19% от учениците се откриха съответните детайли индикиращи от една страна отговорно отношение към собствените действия у децата, от друга децата игнорират критиката в определени моменти или прекалено акцентират върху нея, чрез прилагането на различни маниери в общуването си с другите. Показателно в това отношение са **допълнителните части и елементи към рисунката** у 18,5% от децките рисунки. Относно превантивното значение на детайлите, при 34% от учениците се индикира символното им значение, чрез **характеристика на рисунката**. Перцептивните нагласи на децата за добро и зло, както и предценките им за правилен и неправилен подход към проблематичен въпрос се оказват много различни. На свой ред тези различия във възприятията на децата, в някои ситуации, пораждаат и конфликти между тях. Най-често това се случва, когато няма уважение и компроисно поведение между връстниците. Това се реализира на базата на допълнителен въпрос към рисунката, тълкуването на смисловото значение на даденото от децата име на несъществуващото животно, както и значението на пространственото отношение на детайлите в рисун

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Манчева, Р., Диагностика на личността с девиантно поведение. Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2017
- [2] Попова, С., Превантивни аспекти на възпитанието. Издателство: „Пролетар“, София, 2011
- [3] Чулова-Маркова, Д., Кодът на детската рисунка. Издателство: „Авангард Прима“, София, 2017